

МІЖНАРОДНЕ НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО КРАЇН В УМОВАХ САНКЦІЙ

Шестопалова А.Г., студентка УС-51,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
an.shestopalova2018@gmail.com

На Організацію Об'єднаних Націй покладено найголовнішу відповідальність за підтримання у світі миру та безпеки. Саме з цією метою Рада Безпеки ООН наділена правом прийняття рішень щодо підтримки або відновлення міжнародної безпеки і миру, а також усунення загрози миру або порушення миру [1].

Міжнародно-правові санкції - це примусові дії, які здійснюються універсальними та регіональними міжнародними організаціями, а також односторонніми і двосторонніми заходами держав. Примусові заходи застосовуються до держави - порушниці норм міжнародного права, в тому числі і норм міжнародного гуманітарного права [1].

Санкції застосовують у відповідь на міжнародні правопорушення. Це вважається крайніми заходами примусового порядку застосування норм міжнародного права. Санкції вводяться тоді, коли держава здійснила правопорушення і не відшкодувала завдані матеріальні збитки і моральну шкоду. Таким чином, на відміну від форм міжнародно-правової відповідальності (нематеріальної і матеріальної), санкції - це відповідні примусові заходи, які застосовують тоді, коли держава-правопорушниця добровільно і сумлінно не виконала своїх юридичних обов'язків. Види і обсяг санкцій залежать від виду міжнародно-правової відповідальності і, отже, від характеру вчиненого правопорушення та його шкідливих наслідків [1].

За останні десятиліття Рада Безпеки ООН активно здійснювала колективні санкції проти багатьох держав і окремих політичних режимів. Санкції були застосовані проти Родесії (1966), Північної Африки (1977), Іраку (1990), Югославії (1991), Сомалі (1992), Ліберії (1992), Лівії (1992), Гаїті (1993), Сьєрра-Леоне (1997), проти руху Талібан (Афганістан 1999) [2].

Порівняння зазначених випадків показує, що Рада Безпеки накопичила чималий досвід у формуванні механізму введення та здійснення санкцій. Перш ніж ввести санкції проти держави-правопорушниці, Рада Безпеки відповідно до ст. 39 гл. VII Статуту ООН визначає «існування будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру або акту агресії». Рада Безпеки може вимагати зупинити всі військові дії на суші, на морі і в повітрі і негайно відвести сторонам війська до міжнародно-визнаних кордонів. Рада Безпеки вирішує також, які заходи слід вжити для підтримання і відновлення миру, може і зажадати від сторони (або сторін) їх виконання. Рада Безпеки вводить санкції після того, як були вичерпані всі мирні засоби для врегулювання конфлікту, викликаного міжнародним правопорушенням. Рада Безпеки встановлює джерело конфлікту міжнародного характеру і вживає заходів для відновлення і збереження миру. За ст. 40 Статуту ООН Рада Безпеки має право вимагати від зацікавлених сторін виконання тих тимчасових заходів, які вона знайде необхідними або бажаними (наприклад, припинити вогонь або провести переговори) [2].

Якщо визначати ступінь ефективності з точки зору впливу, що зумовило щонайменше часткове дотримання вимог, які пред'являлися, то санкції Ради Безпеки були результативними щонайменше в одній третині всіх випадків, в залежності від того, наскільки широко трактується їх часткове дотримання. Разом з тим в ряді випадків - «відносно Югославії (1991-1995 рр.), Іраку, Лівії, Гаїті, Анголи, Ліберії, Судану (1996), Кот-д'Івуару і, мабуть, Північної Кореї - введення санкцій Ради Безпеки вплинуло таким чином, що спричинило за собою зміну в політиці». Що, як впливає з Доповіді симпозиуму «Підвищення ефективності санкцій Ради Безпеки ООН», який відбувся в 2007 р, стосовно зазначених випадків і ситуацій по гл. VII Статуту взагалі, не може оцінюватися як досягнення застосовуваними санкціями позитивного ефекту.

За час, що минув з початку діяльності ООН, на жаль, не вдалося не тільки повністю ліквідувати, але і, по можливості, максимально мінімізувати невиконання, несвоєчасне або «свавільне» виконання резолюцій Ради Безпеки. Деякі держави-члени ООН, як і раніше трактують положення тексту тієї чи іншої резолюції в інтересах національного законодавства і політики. При цьому така зневага державами норм міжнародного права відбивається і в процесі їх роботи в Раді Безпеки ООН [1].

Значно знижує рівень ефективності санкцій Ради Безпеки ООН і в цілому виступає одним з факторів, що дестабілізують роботу ООН, відсутність в ряді випадків такої необхідної ознаки санкцій, як «колективність» їх застосування. Найчастіше держави в більшій мірі готові запропонувати гуманітарну допомогу, збільшити донорські внески в той чи інший проект, здійснюваний ООН. Виконання заходів, які зачіпають економічні інтереси підсанкційної держави, викликають менший ентузіазм і стикаються з проблемою своєчасності національної імплементації та подальшої реалізації. Крім того, надання гуманітарної допомоги нужденним державам має і зворотний бік. Внутрішньополітична і зовнішня поведінка дотаційних держав стає цілком зорієнтованою на певну програму в рамках ООН та фактично повністю залежить від країн, що представляють таку допомогу. Результат діяльності Ради Безпеки повинен оцінюватися по тому, як прийняті ним резолюції впливають на ситуацію, в якому напрямку вони розвивають міжнародне право.

Незважаючи на намагання в деяких випадках ізолювати країну за допомогою введення проти неї санкцій, деякі країни все ж таки пристосовуються до «нового» санкційного режиму. Так, санкції ООН

стосовно Ірану були введені в дію 23 грудня 2006 року, проте зараз Іран налічує понад 80 мільйонів жителів і ВВП 400 мільярдів доларів. Уряд почав розробляти нові технології, що видно з числа наукових публікацій. У 2016 році Іран займав 7-е місце в світі, коли йдеться про публікації в галузі нанотехнологій, а у сфері відновлюваної енергетики країна знаходилась на 16 місці. Уряд має різні плани на майбутнє науки, технологій та інновацій розвитку, як наприклад, іранська дорожня карта, 20-річна наукова місія Ірану та урядова політика підтримки технологічних реформ. Іран створив гарну інфраструктуру в системі досліджень і освіти. Є 500 наукових та науково-технічних центрів, близько 1500 університетів, з яких 844 фінансуються урядом, а також 33 S&T парків у різних регіонах. Крім того, були створені технологічні інкубатори для підтримки талановитих випускників університетів у створенні власних компаній [3].

Особливо протягом останніх років Іран доклав багато зусиль для просування національної системи НТІ та конкурентоспроможності іранських компаній на міжнародному ринку. Орієнтація на ресурси та трудомісткі галузі перейшла до галузей, що базуються на знаннях, і надалі до дуже диверсифікованої економічної системи. Спроба диверсифікації як і раніше є головною метою іранського уряду. Проте перед Іраном наразі все ж таки залишається багато проблем [3].

До і під час санкцій було проведено багато заходів з метою диверсифікації економіки та зменшення залежності від доходів від нафти і газу, а також встановлення міжнародних зв'язків з іншими країнами у сфері науково-технічного співробітництва. Через це сьогодні Іран має дуже хорошу інфраструктуру, але досі не є конкурентоспроможною на міжнародному рівні. Причиною цієї проблеми є акцент на місцевому ринку в минулому під час санкцій і воєн. Незважаючи на багато досягнень у національній системі НТІ, Іран бореться з різними проблемами, такими як високий рівень безробіття серед молоді, низька міжнародна співпраця, низька частка приватного сектора та низька частка прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Для того, щоб бути конкурентоспроможною на міжнародному рівні в галузі науки, техніки та інновацій, країна повинна підтримувати і надалі орієнтацію на міжнародне співробітництво та залучення іноземців для створення компаній в Ірані, а також програми підтримки фірм, що базуються на знаннях молодих талановитих людей [4].

Кількість епізодів санкцій, як видається, зростає, а санкції все більше набирають популярності в останні роки і так і незважаючи на те, що література не дає переконливих доказів того, що економічні санкції є ефективним інструментом політики. Цілі епізоди санкцій розрізняються і варіюються від простого вираження незадоволеності вимогою зміни політики в цільовій країні. Чим вище рівень амбіцій і змін, тим складніше це досягти. Особливо це відбувається, коли економічні санкції приймаються країнами окремо. Навіть коли санкції підтримуються групами країн колективно і в ідеалі, вони охоплюються рішенням, прийнятим Організацією Об'єднаних Націй, тим самим надаючи їм найсильнішу міжнародну та дипломатичну підтримку та легітимність, їхній успіх далеко не гарантований. Час, необхідний для узгодження урядів щодо підтримки санкцій та досягнення домовленості про заходи, часто дає цільовій країні широкі можливості для створення альянсів з "санкціонованими розбійниками" та пошуку альтернативних виходів для своїх товарів і послуг, що підриває ефективність санкцій.

Список використаних джерел:

1. Кононова К. О. Проблемы эффективности реализации санкций Совета Безопасности ООН в правовой системе государства / К. О. Кононова. // ПРАВО. – №1. – С. 244–249.
2. Курдюков Г. И. Международные экономические санкции (применение в практике Совета Безопасности ООН) / Г. И. Курдюков. // Вопросы международного права. – 2001. – №4. – С. 170–176.
3. Dr. Mehdi Mohammadi. Iran's R&D after the Sanctions: New Trajectories for Cooperation? [Електронний ресурс] / Dr. Mehdi Mohammadi // Austrian Institute for International Affairs. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.oip.ac.at/fileadmin/Unterlagen/Dateien/Summaries/Summary_Iran.pdf.
4. Smeets M. Can economic sanctions be effective? [Електронний ресурс] / Maarten Smeets // Economic Research and Statistics Division. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201803_e.pdf.